
НАШІ ЮВІЛЯРИ

Ю.О. Храмов

(до 80-річчя від дня народження)

Юрію Олексійовичу Храмову, відомому українському вченому та видавцеві, доктору фізико-математичних наук, професору, який збагатив вітчизняну історію науки, історію НАН України, киевознавство та наукове книговидання вагомими результатами, 14 травня 2013 року виповнилося 80 років. Він народився у Харкові, в сім'ї науковця. Закінчивши 1956 р. Київський педагогічний інститут, вчителював. У 1960–1964 рр. був науковим редактором Головної редакції Української Радянської Енциклопедії, в 1964–1992 рр. працював у видавництві “Наукова думка” (з 1967 р.— головний редактор, з 1975 р.— директор), з 1986 р.— завідувач відділу історії природознавства, з 1992 р.— відділу історії науки і техніки Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки НАН України.

Ю.О. Храмов запропонував і обґрунтував періодизацію фізики, встановивши її основні періоди та етапи розвитку, розкрив історію низки фізичних напрямів і фундаментальних теорій, їх генезис, логіку розвитку, запровадив у науковий обіг чимало нових і маловідомих фактів з фізики, відновив низку пріоритетів, провів уточнення та узагальнення, в тому числі у фізиці України. Запропонував новий підхід до висвітлення історії фундаментальної науки через історію її основних ідей, теорій та відкриттів (інноваційна історія науки).

Ю.О. Храмов розробив наукові засади реконструкції національної історії науки України, показав, що об'єктивно та адекватно внесок учених України, її історію науки можна відтворити тільки в світовому контексті, а також у контексті її національної історії, особливостей історико-культурного розвитку.

Ю.О. Храмов перший почав досліджувати історію науки та окремих її напрямів через наукові школи, зокрема в Україні, значно удосконаливши теорію і практичне застосування цього феномену науки, розробив робочу модель сучасної наукової школи, встановив характерні її ознаки та структури, в яких вона виникає і розвивається. Розроблену модель використав для ідентифікації низки неформальних колективів фізиків кінця ХІХ — першої половини ХХ ст. з науковими школами, вперше дослідив їх виникнення, становлення і розвиток, характерні риси, внесок у створення основ сучасної фізики, її окремих напрямів, визначив персональні склади цих шкіл, реконструював творчі портрети засновників і керівників досліджуваних шкіл. Це діста-

ло втілення в його монографіях „Научные школы в физике” (1977) та „История формирования и развития физических школ на Украине” (1991).

Він ввів у науковий обіг чимало імен фізиків, зокрема несправедливо забутих або репресованих у період сталінщини. Все це дістало узагальнення і висвітлення в його книгах „Физику” (1974, 1977, 1983), „Биография физики” (1983), „История физики” (2006) та в монографії „Природознание в Украине до початку XX ст.” (2001, у співавторстві).

На широкому матеріалі літературних і архівних джерел Ю.О. Храмов адекватно реконструював події з історії створення, становлення і розвитку НАН України. Це відбито в його спільних із співробітниками монографіях „Ранняя история Академии наук Украины. 1918–1921” (1993) та „История Национальной академии наук Украины. 1918–1998” (2000). Під його керівництвом проводиться робота з відновлення імен безпідставно забутих учених України, дослідження „білих плям” в історії її науки.

Фактичний матеріал з історії фізики і наукових шкіл, історії природознавства в Україні та історії НАН України використовується в курсах з історії науки у вузах, при написанні історичних оглядів, а розроблена модель наукової школи — для пошуку шкіл у науці.

Вельмишановний Юрію Олексійовичу!

Керівництво Національної академії наук України широко вітає Вас із знаменною датою — 80-річчям від дня народження.

Вчені Академії і широкі кола наукової громадськості знають Вас як відомого дослідника історії науки і техніки, книговидавця, людину високої ерудиції, активного громадського діяча. Особливо популярністю користуються Ваші праці з історії фізики, в яких Вами розкрито і висвітлено становлення та розвиток багатьох фізичних напрямів і фундаментальних теорій, уведено в науковий обіг чимало нових і маловідомих фактів, відновлено низку пріоритетів, у тому числі українських вчених. Надзвичайно важливо, що усі ці явища і події розглядаються у Ваших працях в контексті світової історії та історії України. Ви зробили також вагомий внесок у розвиток наукової біографістики, опублікувавши монографії «Физику», «Биография физики», серію видань «НАН України. Персональний склад» та інші, які стали настільними книгами для всіх, хто досліджує історію науки та діяльність видатних вчених. Ще одним вагомим науковим здобутком є розвинений Вами підхід до вивчення іс-

Ю.О. Храмов — автор близько 200 наукових праць, у тому числі 10 монографій, підготував 5 докторів та 15 кандидатів наук. Він — голова Українського товариства істориків науки, головний редактор періодичного збірника „Нариси з історії природознавства і техніки”, заступник головного редактора журналу „Наука і наукознавство”, голова вченої ради з захисту докторських і кандидатських дисертацій зі спеціальності „історія науки і техніки”.

Як видавець, у 70–80-х роках заклав основи сучасного академічного книговидавництва в Україні, започаткував видання багатотомної “Бібліотеки української літератури”, тритомного російсько-українського словника наукової термінології, серії наукових біографій видатних діячів української науки і культури, тематичних енциклопедичних довідників.

Ю.О. Храмов сприяв утвердженню погляду на історію науки як на частину загальної громадянської історії, складову історії культури.

Вітання ювіляру надійшло від керівництва НАН України — президента НАН України академіка Б.Є. Патона, віце-президентів НАН України академіків В.М. Геєця, А.Г. Загороднього, А.Г. Нумовця, В.Д. Походенка та головного вченого секретаря НАН України В.Ф. Мачуліна, яке редакція вирішила вмістити на шпальтах журналу.

торії науки та окремих її напрямів через наукові школи, насамперед в Україні, глибоке дослідження і узагальнення цього феномену науки.

Важливим етапом Вашого життя та діяльність є багаторічна робота в академічному видавництві «Наукова думка», у тому числі з 1975 по 1986 роки — його директором, де під Вашим керівництвом було опубліковано значну кількість наукових видань, започатковано видання багатотомної «Бібліотеки української літератури», низки словників, тематичних енциклопедичних довідників, біографій видатних діячів української науки і культури та ін.

Понад 200 наукових праць, у тому числі 10 монографій, кільканадцять підготовлених під Вашим керівництвом докторів і кандидатів наук, плідна діяльність очолюваного Вами Українського товариства істориків науки — ось далеко не повний перелік Ваших досягнень на ниві наукової, науково-педагогічної та науково-організаційної діяльності.

У цей урочистий день від усієї душі бажаємо Вам, вельмишановний Юрію Олексійовичу, міцного здоров'я, невичерпної енергії, натхнення у невтомному творчому пошуку, дальших наукових досягнень і звершень!

